

Список використаних джерел:

1. Постанова ККС ВС від 07 червня 2018 р. у справі № 523/15933/15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74630464>
2. Постанова ККС ВС від 1 листопада 2022 р. у справі № 402/14/21 провадження № 51-6130км21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107219580>

Ракіпова Інна Василівна

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»,*

Кузнецов Олександр Максимович

*аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-
розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРАВОЗАХИСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Законодавець у 2012 році, приймаючи чинний Кримінальний процесуальний кодекс України, чітко вказав на потерпілого як на самостійного учасника кримінального провадження, не відніс його виключно до сторони обвинувачення. Так, § 4 глави 3 КПК України регламентує участь у кримінальному провадженні таких його учасників, як потерпілий і його представник.

Вважаємо, сучасна доктринальна еволюція та практика застосування кримінального процесуального права дозволяє вести актуальну дискусію про формування та існування іншого «образу потерпілого» в кримінальному процесі, дещо відмінного від того, до якого процесуалісти-науковці, практики, та й самі

потерпілі в кримінальних провадженнях звикли раніше. Це має бути не образ жертви кримінального правопорушення, не образ жертви, що знову і знову зазнає вторинної віктимізації, а образ самотійного учасника кримінального провадження, процесуальний статус якого передбачає ефективний захист ним своїх прав та законних інтересів, наділяє потерпілого дієвими, а не декларативними процесуальними механізмами реалізації його прав в процесі. Усвідомлюючи це, необхідно в такому ж руслі напрацьовувати відповідні зміни та доповнення до кримінального процесуального закону, які сприяли б виконанню завдань кримінального провадження.

З цієї точки зору дослідження права потерпілого на процесуальну комунікацію, поняття правозахисної комунікації потерпілого в кримінальному провадженні видається досить актуальною проблематикою науки кримінального процесуального права сьогодення.

А. С. Токарською обґрунтована основа права на комунікацію, яку становлять комунікативні права та обов'язки учасників комунікативного процесу з урахуванням системи правових норм, що передбачають межі правового унормування взаємозв'язків з реалізацією суверенного права особи та її автономності і співвідповідальності за наслідки комунікації, а також сформовані принципово важливі максими нормативності правової комунікації, визначені гарантії створення дієвого правового механізму для забезпечення стратегічно скоординованої у межах закону галузевої комунікації [1].

Комунікація у широкому розумінні – основа будь-якої людської діяльності, в тому числі, правової, кримінально-процесуальної діяльності. Без кримінально-процесуальної комунікації немає усвідомленої кримінально-процесуальної діяльності. Даний термін допустимо використовувати в різних галузях права, зокрема, і тлумачити поняття кримінально-процесуальної комунікації у кримінальному процесуальному праві, досліджуючи актуальну галузеву проблематику правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні.

Чи можна назвати синонімом правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні кримінально-процесуальну діяльність, пов'язану з участю в процесі потерпілого та його представника? На нашу думку, очевидно, що ні. Кримінально-процесуальна комунікація виступає способом реалізації кримінально-процесуальної діяльності. Правозахисна комунікація потерпілого – це комунікація, за допомогою якої потерпілий захищає своє право в кримінальному процесі та здійснює кримінально-процесуальну діяльність, проявляє кримінально-процесуальну активність. Правозахисну комунікацію потерпілого у кримінальному провадженні слід визначити також як регламентовану кримінальним процесуальним законом можливість ефективно реалізувати та захистити свої права та законні інтереси чи представляти їх відповідними учасниками кримінального провадження (потерпілим, представником потерпілого).

Кримінальне процесуальне законодавство містить інформацію (в тому числі щодо кримінально-процесуальної діяльності потерпілого в кримінальному провадженні), матеріальними засобами збереження якої є джерела кримінального процесуального права, серед яких і КПК України, і прецедентна практика ЄСПЛ, і практика ВС, і рішення КС. Тобто говорячи про комунікацію в кримінальному процесі, за допомогою якої реалізується кримінально-процесуальна діяльність, розуміємо, що це також процеси, пов'язані з правотворенням і правозастосуванням, правозастосовним тлумаченням до, під час та після застосування кримінально-процесуальної норми. Комунікація, таким чином, забезпечує передачу, обробку, трансформацію інформації. А правозахисна комунікація потерпілого має забезпечувати трансформацію інформації в такі форми кримінально-процесуальної активності жертви кримінального правопорушення, метою яких має бути саме захист прав і законних інтересів потерпілого в кримінальному провадженні.

Якщо відштовхуватись від пріоритетного значення захисту прав і законних інтересів потерпілого в кримінальному провадженні, саме кримінально-процесуальна комунікація (правозахисна комунікація потерпілого) є

неодмінною і важливою складовою ефективної кримінально-процесуальної діяльності в цій сфері.

Дискусія щодо передбачених/непередбачених КПК України ефективних процесуальних механізмів реалізації прав та законних інтересів потерпілого – також в площині кримінальної процесуальної комунікації. Тому усі пропозиції щодо внесення змін та удосконалення положень кримінального процесуального закону, що напрацьовуються в доктрині і становлять основу нових реформувань кримінального процесуального законодавства, підкреслюють також значення кримінально-процесуальної комунікації.

Крім того, кримінально-процесуальну комунікацію не можна ототожнювати з кримінально-процесуальною діяльністю ще й тому, що у випадку, наприклад, коли може мати місце кримінально-процесуальна бездіяльність, кримінально-процесуальна комунікація все одно буде присутня. Так, правозахисна комунікація потерпілого має місце за наявності бездіяльності слідчого, дізнавача, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, та включає в такому разі прийняття рішення, підготовку та звернення потерпілого з відповідною скаргою до слідчого судді (п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК) [2].

Видами правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні, на нашу думку, мали б бути, зокрема, наступні:

1. Обов'язкова участь представника потерпілого (фізичної особи) у кримінальному провадженні у випадках, визначених КПК України.
2. Клопотання потерпілого про залучення його представника слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення представництва за призначенням.
3. Залучення представника потерпілого для здійснення представництва за призначенням слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом на їх розсуд, якщо обставини кримінального провадження вимагають участі представника, а потерпілий не залучив його.

4. Депонування показань малолітнього чи неповнолітнього потерпілого від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості з метою його захисту від вторинної віктимізації.
5. Медіація у кримінальному провадженні.
6. Створення спеціальних конфіденційних служб підтримки потерпілих з метою надання їм доступу до безкоштовної психологічної, консультаційно-правової, соціально-реабілітаційної допомоги відразу після вчинення кримінального правопорушення.

Практичне втілення вищевказаних ініціатив щодо видів правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні вбачається актуальним, виправданим та таким, що сприятиме виконанню завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Токарська А. С. Правова комунікація в контексті посткласичного праворозуміння: дис... д-ра наук: 12.00.12 – філософія права. Київ. 2008.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13. 04. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Сліпенюк Тетяна Михайлівна

аспірантка кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСКРЕЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПОВНОВАЖЕННЯМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Будь-яке правове явище має передумови виникнення і підпорядковується певним закономірностям. Не є винятком й зловживання процесуальними повноваженнями у кримінальному процесі. Система передумов існування цього